

Visie op water en ruimtelijke ordening in Alkmaar

Alkmaar staat de komende jaren voor de taak om de wateropgave in het stedelijk gebied op te lossen. Hiervoor is ruimte nodig en die ontstaat niet vanzelf. De gemeente heeft daarom onder de titel 'Alkmaar, stad aan het water' samen met het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier een integrale visie opgesteld over het combineren van het oplossen van de waterhuishoudkundige opgave met toekomstige stedelijke ontwikkelingen. De visie vormt de leidraad voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en de watertoets.

De visie is opgesteld om een oplossing te vinden voor de wateropgave. Diverse maatregelen die nodig zijn om deze opgave op te lossen zullen om ruimte vragen en die is schaars in Alkmaar. Op veel plaatsen is de stad dicht bebouwd. Ook is op de meeste plaatsen gebouwd tot aan de gemeentegrens, waardoor ook rondom de stad weinig ruimte beschikbaar is. De visie is daarom gericht op het oplossen van de wateropgave én de ruimtelijke ontwikkelingen die in de komende jaren voor Alkmaar op stapel staan.

Maar niet alleen de wateropgave krijgt de aandacht in de visie. Er zijn ook ideeën gevormd hoe water kan bijdragen aan het imago en de beleving van de stad. Daarbij is gedacht aan waterfronten, waterpleinen, aan de uitbreiding van aan water gerelateerde natuur en het ontwikkelen van recreatieve structuren. Niet alleen kan een versterking van het waterimago een concurrentievoordeel opleveren voor Alkmaar voor mensen die in de stad willen wonen of werken, maar er ontstaan ook mogelijkheden voor de vestiging van ondernemers die inspelen op de toename van bijvoorbeeld recreatiemogelijkheden. Door deze mogelijkheden te combineren met het oplossen van de wateropgave is dit niet langer een last, maar een lust.

Wateropgaven

In de visie zijn verschillende opgaven aan elkaar gekoppeld. Het oplossen van de wateropgave is daarin leidend. Gezocht is naar een manier waarop de opgaven elkaar kunnen versterken en waar mogelijkheden liggen voor een gecombineerde uitvoering.

■ wateroverlast

Meerdere polders in en rondom Alkmaar hebben een tekort aan waterberging. Het graven van extra waterberging kost ruimte en geld. Maar het biedt ook mogelijkheden voor een combinatie met wonen, werken, recreatie en natuur;

■ waterkwaliteit

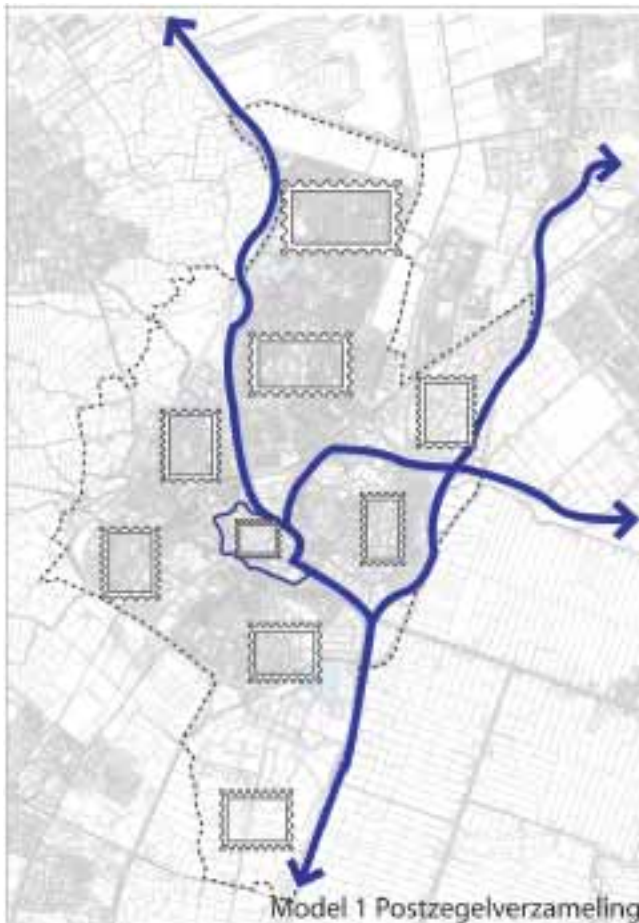
Vooruitlopend op de Kaderrichtlijn Water zijn in het Waterplan Alkmaar al diverse maatregelen opgenomen om de waterkwaliteit te verbeteren, zoals baggeren en het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Mogelijkheden voor een verdere verbetering van de waterkwaliteit doen zich bijvoorbeeld voor op plaatsen waar grootschalige waterberging wordt voorzien en ruimte ontstaat voor circulatie, flexibel peilbeheer of de inrichting van zuiveringsvelden;

■ afkoppelen

In Alkmaar moet nog een behoorlijke hoeveelheid verhard oppervlak worden afgekoppeld om te voldoen aan de basisinspanning. De verwachting is dat de afkoppelopgave ruimschoots kan worden ingevuld vóór 2015. De ambitie van de gemeente Alkmaar gaat echter verder: zij streeft op

lange termijn naar afkoppelen van alle verharde oppervlakken voor zover nuttig en doelmatig. Afkoppelen is een dure maatregel. Het is daarom wenselijk het afkoppelen zo veel mogelijk te combineren met andere werkzaamheden, bijvoorbeeld met onderhoud aan wegen of riolering of met maatregelen voor het oplossen van grondwateroverlast;

- **grondwateroverlast**
Op diverse locaties in Alkmaar is sprake van grondwateroverlast. Het oplossen van die overlast met drainage is erg duur. Ook hiervoor is het daarom wenselijk om zo veel mogelijk de combinatie te zoeken met andere grondwerkzaamheden;
- **watergebonden natuur**
De watergebonden natuur is in Alkmaar beperkt ontwikkeld. Belangrijke oorzaken hiervoor zijn de inrichting van waterlopen en oevers en de matige water(bodem)kwaliteit op veel plaatsen. In het Waterplan Alkmaar zijn daarom afspraken gemaakt over het aanleggen van een netwerk van natuurvriendelijke oevers en over maatregelen voor het verbeteren van de water(bodem)kwaliteit;
- **watergebonden recreatie**
In het Waterplan Alkmaar is afgesproken om routes uit te zetten voor kano's en kleine recreatievaart. Belangrijk hiervoor zijn doorgaande waterstructuren. In het noorden van de stad kan deze wens worden gecombineerd met het samenvoegen van meerdere peilvakken tot een groot, robuust peilgebied met mogelijkheden voor circulatie;
- **stedelijke ontwikkeling**
Alkmaar breidt uit. Grote ontwikkelingen zijn de uitbreiding van recreatiegebied Geestmerambacht, de uitbreiding Vroonermeer-noord, de ontwikkeling van het gebied rondom het nieuwe AZ-stadion en een groot aantal reconstructies van binnenstedelijk gebied. Al deze ontwikkelingen hebben een relatie met water. Toename van verhard oppervlak moet worden gecompenseerd door vergroten van waterberging, reconstructies bieden kansen voor afkoppelen van

hemelwater en het oplossen van eventuele grondwateroverlast, ontwikkeling van groengebieden biedt mogelijkheden voor het vergroten van de waterberging. De stedelijke ontwikkelingen bieden daarom de mogelijkheid om de opgaven voor water, natuur en recreatie (deels) op te lossen.

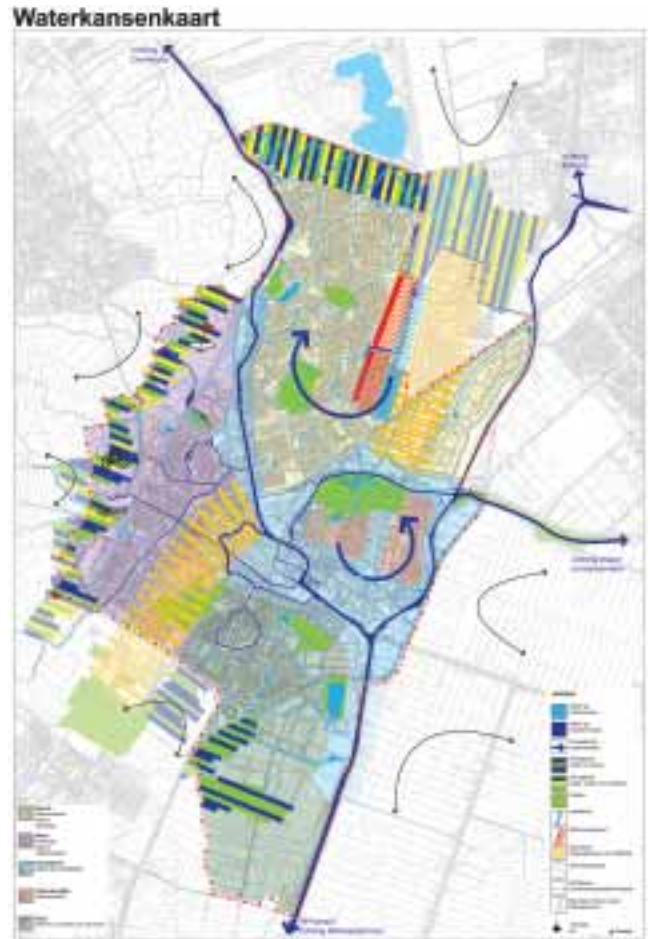
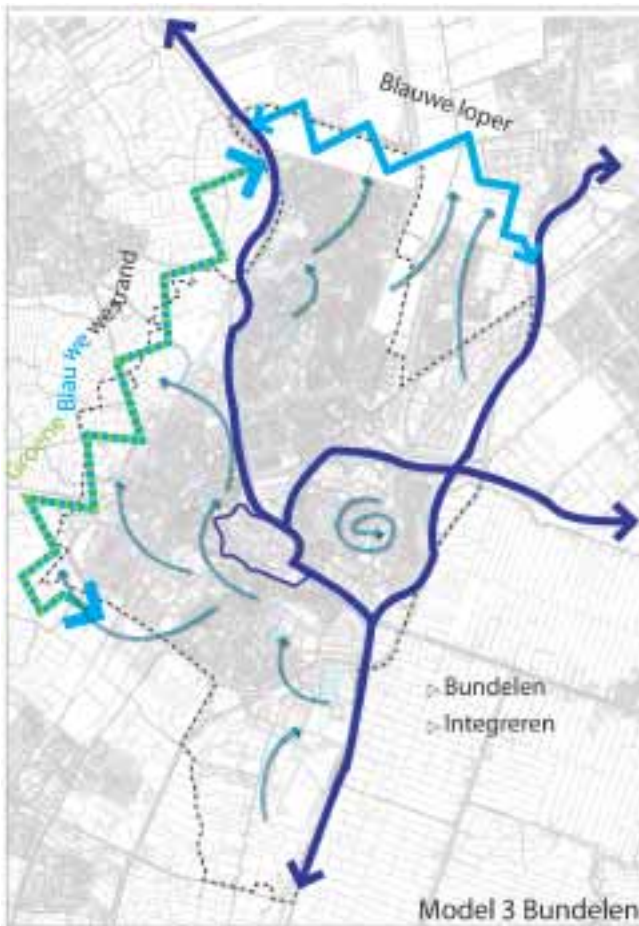
De plaats van water in Alkmaar

Water en Alkmaar hebben een bijzondere relatie met elkaar. Veel van de karakteristieke elementen van Alkmaar hebben van oudsher een relatie met water, zoals de grachten in de binnenstad, de diverse molens, de waterrijke parken en de ligging aan het Noordhollands Kanaal. Bij het oplossen van de wateropgave kan aansluiting worden gezocht bij deze elementen. Door de veelheid aan ruimtelijke ontwikkelingen waarin een stukje van de wateropgave kan worden opgelost, bestaat wel het risico dat een watersysteem met een versnipperde uitstraling ontstaat.

Voor Alkmaar is daarom een keuze gemaakt uit drie modellen voor het oplossen van de wateropgave. De modellen verschillen in het schaalniveau van de oplossing:

- **postzegelverzameling**
De wateropgave wordt binnen het plangebied opgelost. Dit is zowel technisch als procedureel het meest eenvoudig te realiseren. Een nadeel kan zijn dat in kleine plangebiedjes een versnipperd watersysteem ontstaat dat geen meerwaarde biedt voor het grote geheel;
- **kralensnoer**
De wateropgave wordt gebruikt om bestaande blauwe structuren binnen dezelfde waterhuishoudkundige eenheid te versterken door het verbreden van waterlopen en vergroten van waterpartijen. Dit draagt bij aan een duidelijke positionering van water binnen de stad;

■ bundelen

De wateropgaven uit meerdere waterhuishoudkundige eenheden worden zo veel mogelijk gebundeld aan de rand van de stad, bijvoorbeeld door het inrichten van een waterbank. De grootschaligheid biedt mogelijkheden voor natuur- en recreatieontwikkeling.

Voor het grootste deel van Alkmaar is gekozen voor het model 'kralensnoer', ofwel het gebruiken van de wateropgave voor het versterken van de bestaande blauwe structuren in de stad. Aan de noord- en westzijde van Alkmaar zijn bovendien goede mogelijkheden voor het model 'bundelen'.

Deze keuzes vormen de basis voor de uitwerking van de visie in de deelgebieden.

Visie per deelgebied

Door voor elk deelgebied één van de bovenstaande modellen te kiezen ontstaat een hele nieuwe blik op het oplossings-spectrum. Voor de west- en noordrand van Alkmaar is gekozen voor het bundelen van de wateropgave in het recreatiegebied Geestmerambacht. Naast het realiseren van meer dan voldoende waterberging ontstaan mogelijkheden voor natuur en recreatie. Ook is er ruimte voor het op een natuurlijke wijze verbeteren van de waterkwaliteit door rietvelden en circulatie van het opper-

vlaaktewater. Langs de westrand fungeert een groen-blauwe buffer als grens van de oprukkende verstedelijking. Deze buffer vormt tevens een oplossing voor het tekort aan waterberging in deze polders. Voor het gebied langs het Noordhollands Kanaal en de grachten in de binnenstad is er voor gekozen om bij herinrichtingen zo veel mogelijk de bestaande waterstructuren te versterken onder het thema water als beelddrager.

Inbedding in organisaties

De realisatie van de visie staat of valt met het tijdig inbrengen van het waterbelang in ruimtelijke ontwikkelingen. Tussen de gemeente Alkmaar en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier zijn daarom in het kader van de watertoets procedureafspraken gemaakt. De visie en de uitwerking per deelgebied zullen voor toekomstige stedelijke ontwikkelingen het kader vormen voor de watertoets.

Daarnaast is een belangrijke voorwaarde voor het slagen van de visie dat het gedachtegoed en de concrete ideeën voor alle betrokkenen, van programmamanagers tot ontwerpers, makkelijk toegankelijk zijn. De visie is te raadplegen via het intranet van de gemeente. Vanaf de werkplek kan eenvoudig worden nagegaan welke opgaven gelden voor een specifieke locatie en welke ideeën er al zijn gevormd om deze opgave op te lossen. Fotocollages geven sfeerbeelden voor bijvoorbeeld water in binnenstedelijk gebied of functiecombinaties met natuur en recreatie. Ook zijn er collages met ideeën

over natuurvriendelijke oevers, infiltratie- of afkoppeltechnieken.

De visie is nog niet af, maar vormt een leidraad voor toekomstige ontwikkelingen en brengt afzonderlijke projecten in onderlinge samenhang. Alleen zo blijft het watersysteem een stabiele factor voor de komende decennia.

Jan Wijn (Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier)
Hans van de Berg (Gemeente Alkmaar)
Alex Hekman (Grontmij)

Voor meer informatie: Jan Wijn (0299) 39 13 41,
Hans van de Berg (072) 548 87 64 of
Alex Hekman (072) 547 54 77.

De integrale visie op water en ruimtelijke ordening voor Alkmaar is opgesteld naar aanleiding van een evaluatie van de watertoets in Hollands Noorderkwartier door het hoogheemraadschap, de gemeente en Grontmij.

De evaluatie leidt tot een aantal conclusies:

- Opvallend is dat water in het stedelijk gebied vooral functioneel wordt benaderd met een voorkeur voor traditionele en bekende inrichtingsmethoden. Daarbij ligt een vrij eenzijdige nadruk op het halen van de normen voor waterberging en een goede afvoer van hemelwater. Thema's als waterkwaliteit, grondwateroverlast, beheer en onderhoud en natuur worden niet standaard afgewogen. Ook wordt lang niet altijd gezien dat water een bijdrage kan leveren aan de ruimtelijke kwaliteit, natuurontwikkeling of recreatie;
- Ruimtelijke ontwikkelingen worden nauwelijks aangegrepen om regionale waterdoelstellingen te realiseren;
- Duidelijkheid over de rolverdeling ontbreekt als het gaat om het inbrengen van creativiteit en ambitie: de gemeente verwacht hiervoor de inbreng van het hoogheemraadschap, terwijl deze juist meer de rol neemt om het plan te toetsen aan de minimale eisen.

De belangrijkste aanbeveling om te komen tot meer kwaliteit in de inrichting van het stedelijk watersysteem is het opstellen van een concrete, lokale watervisie. Het watertoetstraject staat onder te veel tijdsdruk en belangentegenstellingen om op dat moment nog te onderzoeken welke bovenplanse ambities of doelstellingen verwezenlijkt zouden kunnen worden. Een dergelijke visie moet in ieder geval een visie bevatten op de plaats van water binnen de ruimtelijke ordening, een overzicht van de regionale en lokale wateropgaven en een langetermijnvisie hoe deze moeten worden ingevuld én een visie op gebiedspecifieke waarden en ambities van het watersysteem en hoe die kunnen worden verwezenlijkt.